

Zpráva o nálezu zbytků obrovské ryby ve svrchnokřídových slínovcích u Šachova nedaleko Borohrádku.

Zbytky ryb, které dosahují délky několika metrů, jsou v České křídové pánvi velice vzácné. V minulosti (z r. 1872) byl znám pouze jediný nález ozubené horní čelisti z lokality Bílá hora v Praze.

V letech 2002-2003 soustředil p. **Michal Matějka** kolekci **120 izolovaných fragmentů kostí** (p 13/2004 - col. Národní muzeum). Všechny pocházejí z lokality Šachov u Borohrádku. Po jejich preparaci, konzervaci a tříletém studiu v laboratořích Paleontologického oddělení Národního muzea bylo složeno několik určitelných kosterních elementů: parasphenoid, basioccipitale, části kónických zubů, neúplné obratle a úlomek žebra. Tyto zbytky náležejí **mořské kostnaté rybě rodu Xiphactinus (řád Ichthyodectiformes)**. Ke stejnému rodu lze přiřadit i exemplář z Bílé hory, je však mezi nimi poměrně značný časový hiát. Zatímco exemplář z Bílé hory je ze svrchnokřídového podstupně „spodní turon“ (cca. 93 mil. let), nález ze Šachova je mladší a odpovídá hranici svrchnokřídových podstupňů „svrchní turon - spodní coniac“ (cca. 89 mil. let). Vzhledem k nálezovým okolnostem je zřejmé, že fragmenty kostí nejspíše náležely jednomu jedinci, který mohl být na lokalitě původně zachovaný kompletní. Naprostá většina kostry byla nejspíše spolu se slínovcem odbagrována a rozvezena po okolních polích. Podle rozměrů kosterních zbytků lze přibližně vypočítat, že celý jedinec dosahoval délky 4-5 m, což zhruba odpovídá váze do 1 tuny. Tyto rozměry jsou pro rod Xiphactinus obvyklé a lze konstatovat, že patří k největším kostnatým rybám (Osteichthyes), které kdy na Zemi žili.

Xiphactinus byla velká dravá ryba žijící na otevřeném moři. Přestože byla schopna překonávat poměrně značné vzdálenosti, podle funkční morfologie těla je zřejmé, že nedosahovala velkých rychlostí. Nálezy kompletních jedinců jsou známy ze severoamerického Kansasu, ale fragmenty byly nalezeny ve svrchnokřídových sedimentech mnoha dalších částí Severní Ameriky, Evropy atd. Výskyt je vázán na tehdejší boreální klimatické oblasti a podle podobnosti nálezů těchto ryb lze obecně říci, že tyto oblasti spolu v době křídové velice dobře komunikovaly.

V letech **2003-2005** byla lokalita opakovaně navštívena pracovníky **Paleontologického oddělení Národního muzea** za účelem provádění podrobnějšího výzkumu. Bádání se zaměřovalo na zjištění stáří lokality a doprovodné mořské fauny. V šedých slínovcích byly nalezeny hojné zbytky mlžů, plžů, amonitů a dalších skupin bezobratlých živočichů. Bylo nalezeno několik zbytků zuhelnatělých dřev svrchnokřídových rostlin, které byly na místo splaveny z pevniny. Nálezy obratlovců jsou obecně na této lokalitě relativně vzácné. Jsou odtud dokumentovány šupiny malých a středně velkých kostnatých ryb, zub malého žraloka Scaphanorhynchus a Squalicorax a zub velkého žraloka Cretoxyrhina mantelli.

Po dobu výzkumu na lokalitě a studia zbytků v laboratořích (2002-2007) byl **unikátní nález** před širokou veřejností tajen, jelikož bylo nutné na lokalitě vysbírat všechny nalezené fragmenty kostí, aby byl exemplář pokud možno co nejkompletnější.

Roku 2007 (8. června) bylo přistoupeno k oficiálnímu zveřejnění nálezu. Městský úřad v Borohrádku a Michal Matějka zorganizovali v místním kině přednášku pro školy i veřejnost. **O zkamenělé rybě ze Šachova** bylo referováno v dopoledním i odpoledním bloku (celkem 6x). [„Nový nález gigantické ryby v české křídě“; přednesl autor této zprávy] Doprovodnou přednáškou byl referát o nálezu prvního českého dinosaura u Kutné Hory a promítání filmu z paleontologické expedice do Mongolska [přednesl RNDr. Martin Košťák, PhD.]. **Michal Matějka připravil výstavku paleontologických nálezů z okolí i z jiných oblastí.** Některé nálezy byly zapůjčeny RNDr. Z. Štaffenem (Orlické muzeum v Chocni) a duplikáty vzácných exemplářů byly zapůjčeny z Národního muzea.

7. června 2007 bylo autorem této zprávy podáno tiskové zpravodajství do ČTK a na akci v Borohrádku byla pozvána média. Nález byl médiím představen v kině v Borohrádku a poté i přímo na lokalitě u Šachova. Z médií se prezenčně zúčastnili: Noviny Rychnovska, TV Prima, ČT, TV Nova. Telefonický rozhovor byl uskutečněn s ČRo Leonardo.

RNDr. Boris Ekrť

Vypracoval: RNDr. Boris Ekrť, Paleontologické oddělení Národního muzea, e-mail: boris_ekrt@nm.cz.